

Húsvét ünnepe után 4. vasárnap (Cantate)

► Ézs 12,1–6

Önként dalolva...

A vasárnap jellege

A húsvéti ünnepkörben járva élvezzük a feltámadás eseményének és ünnepének számos ajándékát. Ezekben a hetekben kibomlik minden, amit egyetlen ünnepen elmondani nem lehet. Ezért vasárnapról vasárnapra tovább közeledünk húsvét misztériumához, és számba vesszük annak következményeit. Most a negyedik ilyen állomásra érkezünk, Cantate vasárnapjára. A mottó sokat elárul a lényegből: Csodálatosan cselekedett: énekeljtek! A névadó zsoltár támasztja alá, hogy az éneklés „csupán” következmény. Aki felfogja vagy megérzi húsvét örömét, az nem tud hallgatni. Annak a szívéből – no persze hallhatóan – ének fakad. Nem a saját nótáját fújja, hanem Isten dicséretét.

Jánosy Lajos megfogalmazása kerek egész: „A mennybemenetel ünnepe felé tartó tanítványgyülekezet igazi keresztény öröme megmaradásá-

nak az alapját – az Úr tulajdon igéjével – az ő eltávozásában és a Szentlélek elküldésében adja meg az ősi evangélium (Jn 16,5–15).” (JÁNOSSY 1944, 36–37. o.)

A vasárnap eredetileg nem az egyházzene tematikus vasárnapja volt, hiszen az introituszsoltáron túl más nem szólt a zenéről.¹ A protestáns világban később „rakódott rá” ez a karakter. Ez arra figyelmeztet minket, hogy ne tévesszük szem elől az eredeti mondanivalót: a húsvéti hitből felszabadult istendicséret következik.

Amit a textusról tudni kell

Ézsaiás próféta könyve kiemelkedik az Ószövetség könyvei közül, hiszen korában aktuális mondanivalójával és eszkatologikus üzenetével nemcsak a

¹ A katolikus egyházban az egyházzene ünnepe: Szent Cecília napja.

zsidóság számára jelentett sokat, hanem a kereszténységnek is. Különös tekintettel az Isten szolgájáról szóló énekekre, jövődölésekre, hiszen azokat az egyház közvetlenül Krisztusra értelmezhetette.

Textusunk szerzője a déli országrész első író-prófétája, akinek szolgálata Kr. e. 736 és 701 közé tehető. E korban zajlott III. Tiglat-Pileser birodalmának megerősödése, a szír-efraimi háború, Izrael elfoglalása és az Újasszír Birodalomhoz csatolása, majd lázadások sora. Ézsaiás átélte az asszír hatalom árnyékában zajló nehéz korszakot, s a diktatúra árnyékában és lelki válságban lévő ország számára prófétált, soha nem adva fel a reményt (BRIGHT 1977, 275–277. o.). A nehéz külpolitikai helyzet ellenére Júda számára ez egy gazdaságilag fellendülést hozó időszak, de egyben a szociális olló szétnyílásának is a korszaka volt. A könyv – mint legnépszerűbb prófétai irat – folyamatos használatban volt Ézsaiás kora után is úgy, hogy olvasásában és aktualizálásában hangsúlyeltolódások voltak, s mindezt még színezte a későbbi betoldások sora is (KUSTÁR 2004, 243–253. o.).

Ebben a helyzetben szólal meg a hálaadó ének a 12. fejezetben. Az előző fejezet a jól ismert messiási jövődölés arról, hogy békét hoz a földre. Ezt egészíti ki a vágyva várt ígélet, hogy ti. az Úr összegyűjti a szétszórt népet. Az új korszak hálaadásra és örömeinkre készíti a népet. A fejezet joggal nevezhető hálaadó zsoltárnak. A szöveg „életközeli” módon fogalmazza meg Isten nagyságát, vigasztaló, szabadító, nagy dolgokat végrehajtó tetteit, amelyek éneklésre indítják a megszabadított népet. Mindezt jóságából, irgalmából cselekszi, „*mert bár haragudtál rám, elmúlt a haragod, és megvigasztaltál*”.

Az első tizenkét fejezet a nagy, többszerzős kötet első kisebb egysége, ahol az ítélethirdetést üdvösség hirdetés egészíti ki. Az összefüggést a fogság utáni redakció alakította ki (RÓZSA 1996, 94. o.). Ennek a szakasznak a vége és kiteljesedése a hálaadó ének. A szakasz záró zsoltár mintegy felelet a gyülekezet (»Sion lakója«) részéről az első tizenegy fejezet próféciaira (CZANIK 1983, 193. o.). Ez

a gyönyörű szerkesztés már előre mutat az Újszövetség gondolkodásmódjára, ahol az összes anyag a megszabadítást jelentő kereszt és a feltámadás evangéliuma szemszögéből rendeződik össze.

A perikópa megértése

Igénk a Cantate vasárnapi textusok különleges darabja, hiszen – szemben az evangéliummal vagy az epistolával – itt valóban az éneklésről van szó. Az éneklés azonban nem fogalom, hanem esemény, s ennek végiggondolásában segítenek a lekción, illetve az evangélium. „Ha a Cantate vasárnapi tradíciót akarjuk értelmezni, azt mondhatjuk: a textusok és a liturgia rámutat a szent muzsika titkára, mozgatórugójára: a megváltás bizonyosságára és az üdvösség örömére.” (Vö. HAFENSCHER 2010, 364. o.) Erre az – éneklésre indokot adó – igazi öröme utal az *Agenda* és a *Liturgikus könyv* megegyező kollektaimádsága: „Mindenható Isten, vezesd egyetértésre híveidet, hogy szeressük, amit parancsolsz, és kívánjuk, amit ígérsz, szívünk pedig annál találjon nyugalmat, akinél igazi öröme vannak, az Úr Jézus Krisztus által, aki veled és a Szentlélekkel Isten, él és uralkodik mindörökkön örökké.”

Alapigénk jól jelzi azt az egymásnak látszólag ellentmondó kettősséget, amely mindig Isten kegyelmére utal: „...*mert bár haragudtál rám, elmúlt haragod, és megvigasztaltál*.” (1. vers)

Igazi ószövetségi evangéliummal van dolgunk, hiszen nemcsak Isten elmúló haragjáról (megbékéléséről) és vigasztalásáról van szó, hanem szabadításáról, a félelem megszüntetéséről, Isten erejének örömteli megtapasztalásáról. S ha evangéliumról, akkor meg kell és lehet húzni a párhuzamokat Krisztus nagy tetteihez, szabadításához.

Mennybemenetel ünnepe előtt tíz nappal azt sem feledhetjük, hogy a búcsúzó Úr arra hívja tanítványait: tanúim lesznek. Az ézsaiási textus egésze erről a tanúskodásról szól. A tanítványi élet alapvető mandátuma ez: továbbadni, hirdetni Isten nagy tetteit (akár énekekkel is).

Igehirdetési vázlat

Vázlatunk háttereként álljon itt néhány alapvető megjegyzés:

Karasszon István ószövetséges teológus megjegyzése figyelemre méltó: „Az Ószövetség nemcsak egy ókori nép életének dokumentuma, hanem mai közösségek kanonikus szövege is. Minden magyarázata szükségszerűen arra irányul, hogy élő közösségek újra elevenné tegyék a már leírt betűt.” (KARASSZON 2020, 161. o.) Nem egy ősi szöveg szépségeiben gyönyörködünk ezen a vasárnapon, hanem húsvét eleven titkát csodáljuk, Isten nagyságának, szabadításának öröme tölti el a szívünk, s ebből fakad énekünk.

Érdekes kísérlet lenne, ha néhány bevezető mondat után a prédikáció egész időtartama alatt a gyülekezettel egymás után énekeltenénk fantasztikus húsvéti énekeket. A bevezető pár mondat után négy-öt ilyen ének, majd egyszerűen azt mondanánk: Ámen. *Dicsőség neked, Istenünk* (216), *Győzelmet vettél* (388), *Krisztus feltámadt* (213), *Jézus él, én is vele* (223), *Jézusunk feltámadt* (220). Micsoda lendület, erő, lelkesedés, öröm, boldogság van ezekben az énekekben! Dicsérik a büntől-haláltól megszabadító Urat. Éneklük az Úr nagy tetteit.

A felszabadult ember megszabadul a görcsös félelmeitől is, hiszen bizalom éled a szívében (BRUEGGEMANN 2012, 573–574. o.). Ahogy mai igénk is egy zsoltár, úgy a Zsoltárok könyvében bőven találunk párhuzamot: „*Istenben, akinek igéjét dicsérem, Istenben bízom, nem félek, ember mit árthat nekem?!*” (Zsolt 56,4.12) Itt, Ézsaiásnál: „*Íme, Isten az én szabadítóm, bízom és nem rettegek...*”

A felszabadult ember hitben megerősödik, és bátran folytatja: „...*erőm és énekem az Úr, megszabadított engem.*” Biztonságban élhetek. Ezért nem hallgathatok. Hirdetem szavammal, énekemmel, életemmel. Embereknek népeknek, nemzeteknek. Elmondom, és emlékeztetem őket.

Éneklünk – ez természetes emberi megnyilvánulási mód! Az ember éneklő ember (*Homo cantans*). Még akinek nincs „hallása”, az is dudorászik

olykor-olykor. Hát még az, akinek van „vallása” – mert akkor az ének természetes módon fakad a szívéből. A magyar nép akkor is énekel, ha bána, fájdalma volt – ezek voltak a kesergők; de akkor is énekel, ha öröme volt, ha jó kedv köszöntött be, vagy valami nagy jó érte. Érdemes népdalainkat ilyen szempontból is végignézni.

A mai dalok is ilyenek – akár csak hallgatjuk, akár mi magunk is énekeljük. Egy-egy melankolikus dallamot tömegek tudnak együtt énekelni. Egy-egy ikonikus slágert évtizedekig éneklünk. Egyik-másik olyan időtálló, hogy évtizedeken-évszázadokon át énekeljük és adjuk tovább. A liturgiában is vannak ilyen énekeink, hiszen a háromszor szent Istent zengő Sanctus, a megváltó születését bejelentő, Betlehem mezején felcsendülő angyali ének, a Gloria in excelsis vagy az Isten bárányát megéneklő Agnus Dei évezredek óta megmaradt – ha más-más dallammal énekeljük is. Az ember szíve érzéseit, hite titkait, reményteli vágyait énekkel fejezi ki. Amire a szók kevés, arra ott van az ének. Ha tele a szív és a lélek, akkor az énekben túlcsordul a bánat és az öröm. *Ezen a vasárnapon szóljunk úgy húsvétról, hogy túlcsorduljon minden érzés – Krisztus feltámadásáért, új életet hozó szeretetért.* Nagy dolgot tett velünk az Úr! A legnagyobbat!

Szolgálatom elején egy falusi gyülekezetben furcsán nézett rám a hittanosom. Férfit még csak akkor látott énekelni, amikor ittas volt. Józan ember szégyell énekelni. Én nem szégyellem. Ha csak nem vállalom fel, hogy Isten szeretetétől „megittasultam”. Tanítsuk, biztassuk, segítsük a gyülekezetet énekelni! Ez nem lényegtelen adaléka az istentiszteletnek, a keresztyény együttléteknak vagy a hívő életnek. A lényegéhez tartozik. Azért éneklünk, mert nem tudunk hallgatni – tele a szívünk Isten szeretetével (vagy a hiányaink arról beszélnek, hogy arra lenne szükségünk).

Bevezetés: Éneklésre hívunk

Énekeljete az Úrnak, mert csodálatosan cselekedett! Az evangélikusság mindig éneklő egy-

ház volt. Ez nem formai kérdés, hanem hitünk, kereszténységünk tartalmi kérdése.

Éneklő emberek vagyunk, éneklő emberek legyünk!

Ez Isten ajándéka. Már a szavak és a beszéd is az ember kiváltsága. Az éneklés még inkább. Éljük meg a gyülekezetben és egyéni hitéletünkben ezt a lehetőséget. (Itt tényleg meg lehetne énekelteni a gyülekezetet – állva, lendületesen...)

Húsvét dalra fakaszt!

Páratlan esemény. Nem hasonlítható sem a tavaszhoz, sem más megújuláshoz. Jézus feltámadása jele Isten megbékélésének, újjáteremtő akaratának és jóságának, a mulandóságban való vigasztalásának, ezerféle megköztözöttségünkben való szabadításának, életet fenntartó, kiteljesítő erejének. Elég ez ahhoz, hogy énekeljünk...

Közöttünk nagy az Úr!

Húsvét nem ünnep, hanem hitünk középpontja („nélküle semmit sem ér a hitetek”²). Ha így éljük meg, akkor a hétköznapiak is gyökeresen mássá válnak. Ahogy Scholz László fantasztikus éneke mondja: „Ügy ébredj minden reggel, / Hogy életed húsvét legyen.” (EÉ 225) Igénk kicsengése éppen ez. „*Kiálts és ujjongj, Sion lakója, mert nagy közöttetek Izrael Szentje.*” (12,6) Húsvéti énekünk erről szól. Dúldolgassuk hazafele – az otthonainkig vezető úton, hogy az az örök otthon felé vezető út legyen. Közöttünk legyen naggyá a Jézus Krisztusban megismert Isten.

További javaslatok az istentisztelethez

Lekció

Biztatok, bátorítok arra, hogy az ige egyházában ezen a vasárnapon se sajnáljunk plusz egy percet arra, hogy mindkét lekiót felolvassuk. S bár

ezek a lekciónak – úgy tűnik – messze vannak az ünnep témájától (Cantate), próbáljuk olyan megilletődöttséggel, pásztori hangon és lelkesen felolvasni, hogy majd az igehirdetésben ráérezzenek arra, hogy mi minden motiválja az énekünket!

Ének

Az ajánlott énekek az *Útmutatóban* és a *Liturgikus könyvben* az *Evangélikus énekeskönyv* 233. és 318. énekei, de javaslom, hogy a főének a 225-ös legyen, a kezdőének pedig vagy az ajánlott énekek egyike, vagy a 70-es: *Szálljon az ének*. Záróéneknek is lehet az ajánlottak közül a 318-as. Ez tartalmilag is szépen keretezné a liturgia „összművészeti alkotását”.

Imádságok

A kollektaimádságot ezen a vasárnapon különösen is ízlelgetve, figyelemfelkeltően hangsúlyozva lenne érdemes felolvasni (inkább elimádkozni...).

Figyelmébe ajánlom minden szolgálattevőnek a *Liturgikus könyv* kyrie imádságát – amelyet adott esetben, ha Pröhle-agendát használnak, a bűnvaló imádság folytatásaként is lehetne imádkozni: „*Úr Jézus Krisztus, akinek dicsőségét gyermekek és csecsemők ajka is hirdeti, Uram, irgalmazz! Úr Jézus Krisztus, akit a mennyei seregek és az üdvözültek kara szüntelen énekszóval dicsőít, Krisztus, kegyelmezz! Úr Jézus Krisztus, aki híveid ajkára Szentlelkeddel adsz új éneket, Uram, irgalmazz!*”

Az istentiszteletet gazdagító liturgiai elemek

Az úrvacsora nagy hálaadó imádságában idecsengő lehet a praefatio betétmondata: „*Méltó és igaz [...] az Úr Jézus Krisztus által, akit a halálon aratott győzelméért új énekkel dicsőítünk. Ezért az angyalokkal, az üdvözültek mennyei seregével...*”

Illusztrációk

A rómaiak azt vallották, hogy *navigare necesse est*, azaz hajózni szükséges. Köztudott, hogy az ének-

² „*Ha pedig Krisztus nem támadt fel, akkor hiábavaló a mi igehirdetésünk, de hiábavaló a ti hitetek is.*” (1Kor 15,14)

lés feszültséget old, gubancokat simít ki, s lelki egészségünket táplálja. Így elmondhatjuk, hogy *cantare necesse est* – azaz énekelni szükséges.

Luther énekszeretete közismert. Bár írásos nyomát ebben a formában nem ismerjük, mégis szállóigévé vált a reformátor mondata: „Énekelni ha szeretsz, nagyon boldog lehetsz, mert az ének égi jó.”

Bárdos Lajos zeneszerzőről, zenetudósról, zenepedagógusról jegyzik a következő történetet: Kisdi Pál cserkész társ, Bárdos sógora, építész-mérnök mondta: építészre mindig szükség van, mert házakat kell építeni. A pékmesterre szükség van, mert kenyeret kell sütni. De zenészre nincs szükség. Zene nélkül lehet élni. Bárdos válasza: Igazad van, Palikám. Zene nélkül lehet élni, de minek? (BRÜCKNER 2017, 329. o.)

Kodály hívja fel a figyelmünket énekeink közösségépítő szerepére: „Nem sokat ér, ha magunkban dalolunk, szebb, ha ketten összedalolnak. Aztán mind többen, százan, ezren, míg megszólal a nagy Harmónia, amiben mind egyik lehetünk. Akkor mondhatjuk majd csak igazán: Örvendjen az egész világ.”

Felhasznált irodalom

- BRIGHT, John 1977. *Izrael története*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.
- BRUEGGEMANN, Walter 2012. *Az Ószövetség teológiája*. Exit Kiadó, Kolozsvár.
- BRÜCKNER Huba 2017. *Egyenes úton. Bárdos Lajos élete*. Bárdos Lajos Társaság,
- CZANIK Péter 1983. *Ézsaiás könyvének magyarázata. 1–12. fejezet*. Budapest–Utrecht.
- HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgika. A keresztény istentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben*. Luther Kiadó – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzene Tanszéke, Budapest.
- JÁNOSSY Lajos 1944. *Az egyházi év útmutatása*. Szerzői kiadás, Sopron. (Új kiadás: Fraternitás Magyarországi Evangélikus Lelkészek Közössége, Veszprém, 2008.)
- KARASSZON István 2020. *Az ószövetségi teológia történetéhez*. KRE–L'Harmattan, Budapest.
- KUSTÁR Zoltán 2004. *Ézsaiás próféta könyve*. In: Pecsuk Ottó (szerk.): *Bibliaismereti kézikönyv*. Kálvin Kiadó, Budapest.
- RÓZSA Huba 1996. *Az Ószövetség keletkezése. 2. köt.* Szent István Társulat, Budapest.

■ HAFENSCHER KÁROLY